

Nadmíru náš Vojtech Mihálik

MILAN BLAHYNKA

Jsem z pokolení, pro něž „našimi“ básníky byla většina slovenských básníků dvacátého století, tak jako „našimi“ velehorami byly Vysoké Tatry, „naším“ městem Košice Košického vládního programu a „naše“ byla i Banská Bystrica Slovenského národního povstání. Vojtech Mihálik byl však „náš“ ještě více. Připomněl jsem to před šedesátinami tohoto slovenského národního umělce při vydání jeho sbírky *Účasť*, brzy na to nad druhým českým výběrem z jeho díla, nad knihou *Ale jsem to já*, a teď o tom píšu potřetí, sto let od jeho narození. Narodil se 30. března 1926 v Dolné Stredě, zemřel 3. listopadu 2001 v Bratislavě. Recenze knih z let 1983 a 1986, které jsou aktuální podnes, zde podstatně upravuju a krátím, aniž je co odvolat z obdivu k nim.

Zpěv i hněv účasti na boji o náš svět

I čtenář, který má dávno rád Vojtecha Mihálíka pro opravdovost celé jeho poezie intimní i občanské, může být jeho sbírkou *Účasť* (Slovenský spisovateľ 1983) překvapen a přímo ohromen. Tak intenzivní je účast básníka na dnešním životě; tak nemilosrdný je jeho soud nad dnešním maloměstským hromaděním bohatství, jež nás ochuzuje o skutečné hodnoty života; tak energická a při všem teskném ladění knihy útočná a důvěryhodná je Mihálikova obrana prastarých ctností: radosti z dobré práce, skromnosti a obětavosti, soudružnosti, poctivosti, cti; jeho obrana jistoty, že jen to má cenu, co člověk vsutku potřebuje; „všetko navyše je světská márnost“.

Mihálikovo rozhodné odmítnutí bohatství, pohodlí, konexí, úplatkářství, korupce a z ní plynoucích výhod neústí ve františkánsky pokornou chválu chudoby, ale v hořkou obžalobu těch, kdo těží z pokorné chudoby a kupují si nejen lidské maso, krásnou nahotu, ale i práci rukou, mozku, charakteru, dějiny světa, pravdu, čest a svědomí. Mravní princip chudoby je v *Účasti* zformulován básní *Košúty* se sevřenou dělnickou pěstí a básní *Seredský komunisti*, kde básník vyjmenovává sezónní dělníky z Frankovky a cukrovaru, z Frommerovy vily, rozvažče uhlí, ševce, které ožebračil Baťa, zedníky, zámečníky, pokrývače, služky a všecky staré bojovníky, „čo v najhoršom sa ukázali / najlepšimi a potvrdili“ lidskou důstojnost. *Rozhovory o chudobě*, jimiž *Účasť* končí a vrcholí, citují básnickovu matku, která ví, že chudoba je horší než vlk, „chudobní ľudia musia však byť dobrí, / ináč by nevyžili.“

Účasť je kniha plná stesku, od rozčarování a otročení věcem přechází k matčinu umírání a smrti. Navzdory všem smrtím a hrozičím nebezpečí války není to však kniha ochromené naděje. Hned první básně se Mihálik hlásí k zodpovědnosti za život verši *O mozku*. Dávno nebyla poezí tak oslavena „lidská myšlenka“, jako ve verších o honbě za zbožím, v níž není místo „pre svetlo kvetu a piesne, pre bolesti bližních“.

Mihálik charakterizuje svou poezii jako „spev tvora vrasteneho do země.“ Zemí se tu po wolkerovsku rozumějí ti, co živí svět, by z něho živi byli. Při četbě *Účasti* nelze nepomyslet i na jiné české básníky. Mravní náročností i osobní skromností se Mihálik jeví jako slovenský protějšek Závadův, při výpadech proti zmijím

zahnížděným pod pultem se nám vybaví útočné Skálovy *Spory* ze sbírky *Oheň spěchá*. Ján Turán v doslovu ke sbírce naznačil paralelu s Hrubínovou *Romancí pro křídlovku*. *Košúty* a *Seredský komunisti* korespondují s básněmi Taufrových sbírek *Tristia* víc než náhodou.

Název sbírky dává klíč i k její poetice. Chvála prostého života se nedala vyjádřit lépe než veršem maximálně oproštěným. Pravda básně je Mihálikovi vzácnější než krása, báseň se mu programově sblíží s dikcí hovorového jazyka, aniž přestává být poezií. Zle by četl *Účasť*, kdo by si nepovšiml, kolik básnické invence, fantazie a tvárného řádu je ve sbírce jako celku i v jednotlivých básních. Básně *Nadanie*, poslední v oddíle *Vecnosť*, obohatil rejstřík možností poezie o „poznámky“ pod čáru hlavního textu, a to poznámky psané veršem co nejprostším, jakým je psána celá kniha. Do této „poznámky pod čarou“ vložil svou osobní vzpomínku na zážitky při inauguraci brazilského prezidenta slovenského původu i při nastolení hlavy státu v Mexiku, kde se octl mezi celebritami z řady mocností „a tam som stretol aj istého Ronalda Reagana, kedysi / kovboja z westernov a vtedy už kalifornského guvernéra, / čo sídlil v meste nazvanom po anjelochoch – pri spomienke / by si človek najradšej odpľul... Inak je Mexiko krásne.“ Evidentně básnická figura opakování spojuje v básni *Nadanie* všechny tři „poznámky pod čarou“ jednak motivicky dětským zážitkem „tatička Masaryka“, druhak jen básnickou a hudební figurou refrénu: „I tak je Mexiko krásne“, „Inak je čítanie krásne“, „Inak je lietanie krásne.“ (Kmen 2, s. X-XI, 11.1. 1984)

Nový výběr z Mihálíka

Vojtech Mihálik je i v Čechách dobře znám. Už ve dvou vydáních (1963 a 1974) vyšel výběr *Nejen tvoje tvář*, překladatelské dílo Ivana Skály, řada překladů byla publikována po časopisech, a když ho recitovali nebo inscenovali, přeložili si ho třeba sami, jak si pamatuju z kteréhosi ročníku Wolkerova Prostějova. V roce Mihálikovy šedesátky přináší Slovenská knihovna Čs. spisovatele nový výběr ALE JSEM TO JÁ. Verše do něho přeložil Karel Sýs, při výběru autorů i básní vždy velmi vybíravý. Kniha je zcela zřetelně plodem vřelého zaujetí a také soutěže, zejména s Jiřím Žáčkem, který po léta k nám uvádí Lubomíra Feldeka, mezi nímž (třeba o deset let mladším) a Mihálikem nejednou probíhá nevyhlášená básnická soutěž.

Tak jako má Žáček typologicky blízko k Feldekovi, nový český Mihálik (do něhož z publicistiky vybral, přeložil ukázky a doslov napsal známý slovakista Ludvík Patera) odkrývá typologickou příbuznost mezi Mihálikem a Sýsem. Autor *Newtona za neúrody jablka* našel u slovenského básníka verše o zlatém jablku rozkoše a spícím Newtonovi; přirozeně tu báseň přeložil. A jinde našel svého básníka v Mihálikovi, autorovi *Erotikonu* – a pobídkou k překladu mu byly i další shody v obraznosti a v humoru, v mravní náročnosti i v tom, co by se dalo nazvat nepatetickým patosem; a v jednotě poezie a esejistiky.

Výběr *Ale jsem to já* je kniha výjimečně poutavá, vynikající překladatelský čin. Navazuje na výběr Skálův. Sýs vybíral ze sbírek,

kteří vyšly až po Skálově překladu. Nejzávažnější a právem nejčtenější jsou verše z nedostihně *Účasti*, která by měla vyjít český celá. Do výboru až příliš útlého se žel nedostaly *Rozhovory o chudobě*, které mají hodně co říci české mravní situaci. Pochválit lze výborně přeložené *Žerty* a také zařazení statí, zatraceně se týkajících českých názorů na poslání poezie. Mihálik jako jeden z prvních slovenských básníků by měl vyjít v základní řadě našeho Klubu přátel poezie. Výběr *Ale to jsem já* považuju za zálohu na takový statnější a dokumentární oblohu vybavený svazek. (Rovnost, roč. 101, č. 165, 16. 7. 1986, s. 5)

Pokračování na str. 3

VOJTECH MIHÁLIK PÍSEŇ

Když se zešerí,
zaklepej a já vyklouznu
ze dveří.

Milý, potěš mě:
od rána jsem husy pásla
na humně

bledá, ospalá,
to jak jsem tě do pŕlnoci
čekala.

Jak je marný den,
když zbytečně hledím
oknem ven,

duje severák,
a mé srdce tluče
smutně tak.

Dnes už od rána
vypadám tak uplakaná,
zklamaná.

Přijď po klekání,
když se krásy do maštale
zahání.

Ach, sne lákavý:
táta, ten se neprobudí -
máma ví.

Přeložil: Karel SÝS

Dnes zcela atypicky pohlédneme z Prahy přes řeku Moravu, ale zase jen zčásti. Všimneme si totiž knihy, kterou sepsal slovenský spisovatel o českých politikách. Konkrétně jde o Gustáva Murína a jeho knihu *Od Havla po Pavla – život ve lži*.

Ta způsobila na české scéně značné kontraverze, protože se dotýká dvou zdánlivě posvátných ikon naší nedávné minulosti a současnosti.

Murínova kniha je, podobně jako řada jeho předchozích knih z oblasti literatury faktu, v podstatě poskládanou mozaikou stovek zdrojů a citací, kde autor má roli jakéhosi dirigenta, který tu symfonii řídí, ale napsal ji někdo jiný: ne skladatel či vypravěč, ale samy dějiny.

Autor se vcelku neostýchá sahat do sotva zahojených nebo zcela otevřených ran. Nejvíce se to týká Václava Havla a jeho role v polistopadovém Československu a poté v Česku.

Havel byl svými marketéry a loutkovodíči

zpoza oceánu představován v nejblyžších barvách. Na čelo mu byl vypálen pomyslný cejch skládající se z jeho proslulé věty „Pravda a láska musí zvítězit nad lží a nenávistí.“ Havel se stal metaforou oné „pravdy a lásky“. Dává to smysl. Tato slova jsou prázdňé floskule, nic neznamenaají, dokud jim nedáme konkrétní výklad. A tento výklad určoval opět jen Havel a lidé za ním a nad ním. Nicméně občané, alespoň jejich část, se s tímto výkladem spokojili či dokonce identifikovali.

To je dobrou ilustrací ověřeného faktu, že potřeba mít ikonu, vzor, příklad je jednou ze základních potřeb lidské psychiky. Máte na koho svést své tráble, případně neúspěchy, máte ke komu vztahovat své tužby, máte odkud čerpat byt' pomyslné naděje a přísliby. Tuto historickou roli u mnoha Čechů Havel nesporně plnil.

Problémem je ovšem odvrácená strana mince. Havel byl smrtelník jako každý jiný. Měl své nedostatky, své slabosti, své závislosti. Dekonstrukce jeho sošné představy, jak ji předkládá Murín, může být pro leckoho velkým zklamáním, ba pohoršením. Typické to je v pasážích týkajících se Havlovy záliby v lihových nápojích. Havlovi soupeřníci z disentu dosvědčují řadu velmi trapných a nepěkných historek, které se v souvislosti s touto Havlovou libůstkou odehrávaly.

Nicméně, abychom si rozuměli, to není kniha o alkoholikovi. Ostatně tomuto moku holdovaly i onačí osobnosti světových dějin – od Roosevelta přes Churchilla třeba po Jelcina. Ta kniha je o Havlově charakteru, líčeném v podobně nepevném tvaru, jako byla jeho vůle. A také, a zdaleka ne v nejmenší důležitosti, jeho návaznosti na mezinárodní struktury, které jej pro vedení země vybraly a celou tu dobu mu našeptávaly své zájmy.

Začalo to náhle zdánlivě odnikud příšlymi poradci (Bakala i Pehe, oba dva z USA) a kulminovalo to hesly o humanitárním bombardování Bělehradu. Asi se nepletu, když si dnes zaspěkuluji, že kdyby Havel žil, jistě by patřil k největším vyteskáčům Trumpova vpádu do Íránu.

Druhé jméno sedí na Hradě dnes

Emeritní armádní generál Petr Pavel, předtím funkcionář NATO, ještě předtím funkcionář KSČ, důstojník komunistické armády studovaný na rozvědku v boji proti imperialismu. Témuž, jehož vlnku dnes drží, seč dokáže. K pokrytectví této dnešní doby patří, že Pavlovi dnes téměř nikdo nepředhazuje, jak vlastní rukou psal nadřazeným své názory na okupaci vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968, kdy tento akt vnímal jako nezbytnou soudružskou pomoc a plně se s ní ztotožnil.

Dnes, jak praví jeho mediální advokáti, si to prý všechno „odmakal“. Marně však nacházíme to „odmakání“. Pokud jím ovšem není jen změna ideologického předznamenání ve vyslovaných frázích.

Pravdou je, že Murínovo srovnání obou prezidentů v jednom bodě selhává a v jednom, tom aktuálnějším, naopak velmi sedí. Ad jedna – za minulého režimu byl Havel odpůrcem a nepochybně, a to plyne i z různých svědectví v té knize, byl motivován a odměňován zpoza železné opony.

Zatímco Pavel byl služkou režimu a zadělával si na kariéru, jehož by se jistě dočkal, nebýt převratu. Ihned po něm však shodil srst a dal se do služeb protistrany. Chameleon.

To Havel aspoň poctivě sloužil stále témuž pánovi. Dnes jsou pomyslně na téže lodi. To by nevymyslel ani autor absurdních her - Havel.

Je dobře, že na tyto věci upozornil slovenský autor, když už žádný český zatím nenašel patřičnou odvahu.

První jarní tóny v Rudolfinu

I když jsme převážně literárním týdeníkem, podívejme se tentokrát na mimořádný hudební zážitek.

Sol Gabetta (na snímku), argentinská violoncellistka, která má francouzské, argentinské a ruské předky, v druhé polovině března třikrát za sebou koncertovala v pražském Rudolfinu. Před pokaždé vyprodanou Dvořákovou síní uvedla koncert anglického hudebního skladatele Edwarda Elgara pro violoncello a orchestr, jehož zádumčivá atmosféra byla ovlivněna první světovou válkou.

Na programu byl také Stravinského balet se zpěvy Pulcinella ze stejné doby, který měl premiéru 15. května 1920 v pařížské Opéra, v provedení Ďagilevova souboru Ballets Russes a v choreografii Leonida Massina, s výpravou Pabla Picassa, dirigoval Ernest Ansermet, tančili Massine, Tamara Karsavina a tak dále – samé legendy.

„Člověka popadne lítost, že u toho nebyl, ale ti, kdo tenkrát to štěstí měli, o významu toho, co právě prožívají, neměli tušení právě tak, jako možná my dnes pomíneme něco, co bude významné za osmdesát let – jestli ještě něco bude“, napsala v roce 2008 hudební kritička Vlasta Reittererová na stránkách časopisu Harmonie a optala se: „Proč se vlastně Pulcinella u nás objevuje na jevišti tak zřídka?“

Vše se v Rudolfinu odehrálo pod taktovkou šéfdirigenta České filharmonie Semjona Byčkova.

(ivo), Foto: archiv ČF

VOJTECH MIHÁLIK Z vyprávění Samuela Cohena

Nakreslím vám to umělecké dílo, hle:
v kilometrové výšce zavěším svou bombu.
Tlaková vlna po výbuchu nedosáhne Zem,
ale záření až do okruhu tisíce dvě stě metrů
usmrtí všechno živé. Je to čistá
jaderná zbraň. Já, vzorný americký občan,
jsem si vědom svého významu,
neboť jsem zdokonalil Slunce. Bombou
zabijím lidi, ale chráním majetek.
Demonstranti by měli vědět, že ti lidé jsou nepřátelští
vojáci a majetek má cenu -
je morální ho zachovat. Ba ve jménu morálky ztrácíte
všecky šance: v epicentru výbuchu
se člověk zcela rozpustí a rozteče.
Vymýšlet tyhle zbraně, řeknu vám,
je činnost fascinující. Z vašeho pohledu
jsem asi obluda, ale já se cítím
být humanistou. Co je na tom divné?
Nejradši na světě mám svého psa
a doufám, že mne neopustí předčasně.
Syn? Syn mi slouží někde v námořnictvu,
jemu se však nic nestane:
moje zbraň bude použita v Evropě,
Evropani mají jednoduše smůlu.
Evropani, co dělat, jste v pasti.
Nás se to netýká, jsme za mořem
A kdyby měl tvůj syn být terčem útoku,
tu bych dal přednost torpédu.
Torpédo zničí loď, ale syn se stačí dostat
do záchranného člunu. Můžete mi věřit,
že za celých těch dvacet roků,
po které jsem konstruoval bombu,
ani jedinkrát mne nenapadlo
co vlastně vynalézám. Nikdy
jsem na to nepomyslel. Leda teď
mne přece trochu mrzí, že to záření
vyhubí i psy, co krásně hafají
po celé Evropě.

(30. října 1981)

Přeložil: Karel SÝS

Poznámka redakce: Americký fyzik Samuel Cohen (1921-2010) sestrojil první neutronovou bombu. Byla zamýšlena jako taktická jaderná zbraň s cílem zabít lidi při co nejmenších hmotných škodách. Cohen v září 2010 v rozhovoru pro list The New York Times označil neutronovou bombu za „nejmorálnější zbraň, jaká kdy byla vyvinuta“. Reagoval tak na četné výtky, že tato zbraň je naopak nemorální, protože je zaměřena jen na ničení životů.

A co v čase stého výročí básníkovy narození?

Mihálik byl z básníků, kteří si v čase spíš divoké než sametové restaurace kapitalismu dovolili nevyměnit kabát. A jako řada českých básníků si musel zažít dost. Český *Slovník slovenských spisovatelů* (1999) lze, když tvrdí, že *Účasť* znamenala „definitivnu rezignáciu na subjektívne a uprímne ladenú básnickú výpoveď; lze, když tvrdí, že „dominuje tu ideologicky motivovaná angažovaná poezia s moralizujúcim postojom; a fantazíruje, když další sbírku urážlivě odbývá jako důkaz „neschopnosti stárnuceho básníka vyrovnat sa s novými skutočnosťami“. Co jsou ty a další podobné ortely než pravý opak hodnot Mihálikových zralých básní? Jeho verše jsou a byly motivovány celoživotní zkušeností;

co autor hesla vydává za moralizování, je básnický palčivá řízeň po životě v pravdě a cti.

A to, v čem slovníkové heslo vidí neschopnost stárnoucího básníka, je zcela naopak jeho *jasnozřivosť*. Čtyřicet let po *Účasti* jsou verše z ní aktuálnější než v čase svého zrodu. „Ne, nežertuji. Válka pořád je. / Dokud pěkně v suchu, v oleji spí pušky / a starci bez přístřeší moknou v tmě, / dokud jeden, jeden člověk hyne hladu, / je pořád válka.“ A básník roku 1983 slyší, jak v Papinově hrnci „klokotá, píská, syčí k výbuchu“, jakým je tehdy budoucí válka. A oheň pod tím hrncem „rozdýmčají nején / šílené vlády, štáby stratégů, / zločinní experti a žurnalisti – a / ale i ty, co dbáš jen o sebe (...), / ty, co se popanštuješ, co se nadouváš (...). / Ale i ty, co říkáš: Vypni to – / na obrazovce je samá válka, / umění má přece pobavit.“

Během čtyřiceti let od Mihálikových šedesátin jsme v situaci, která dává citovaným veršům novou naléhavost, a psal-li jsem roku 1984, že by *Účasť* měla být přeložena a vydána v základní řadě Klubu přátel poezie celá, nestalo se tak; do listopadu 1989 byla příliš kratičká doba, po něm ze známých důvodů. Potřeba jejího vydání a dalších Mihálikových veršů je dnes mnohem větší než tehdy. Soudný Karel Sýs už není, ale jsou tu mladší a mladí básníci, z nichž někteří mají k podobě a poslání stále živého slovenského básníka blízko. A je na české levici, aby vydavatelským činem potvrdila, že Vojtech Mihálik je náš.

P.S. neboli Douška (do ouška):

Abychom nezapomněli: Mihálik přeložil a knižně vydal české básníky: Sovu (1958), Šrámka (dokonce dvě vydání: 1981, 1982), Bezruč (1982).

Foto: Ivo HAVLÍK

Návod ke čtení básní VOJTECH MIHÁLIK

Dřív než se rozhodnete číst básně,
umlčte v sobě vzpomínky, frenologii a zeměpis.
Ostříhejte si nehty.
Mezi přebal a vazbu zasuňte - aspoň dočasně -
hudrování svých malých zlostí,
ztracené losy, účty za plyn a tkaničky z bot.

Čtěte pomalu,
slovo za slovem, ale nečtěte doslovně.
Je mi trapné vysvětlovat,
že Magda S., blondýna z Popradu, která má
na nose mouchu,
je vlastně brunetka z Kíropolce a na nose že jí
sedí slon.
A že je docela možná
její identita s plachou tváří snu.

Pro klid v rodině
nezkoumejte její lebku, zda odpovídá písni.
Čtěte s trochou bezbrannosti a s trochou skepse - jen pokud něčemu neuvěříte, uvěříte všemu.

Doporučená manikúra má význam obranný:
při dolování reálií z papíru
báseň, proměněná v mráz, vám neleze za nehty.

A v jisté chvíli,
neurčitelné, smutné a modravé,
zabzučí
a vzlétne slon z nosu Magdy S.,
vlastně jisté černé Evy z Levoče.
S hudbou splynou vaše vzpomínky, frenologie
i zeměpis.
Zlost zemře, zrodí se hněv
anebo odpuštění.

To je důkaz,
že jste četli správně
a vyhnuli jste se trampotám v rodině a společnosti.

Přeložil: Karel SÝS

BALADA o márnom úsilí zbaviť sa poslednej prvej lásky

VOJTECH MIHÁLIK

Keď by už som mal triezvo vážiť svet
a zmlandrvené vnady svojho tela,
vrtošnosť vášne poznať naspamäť,
tu prenikla mi srdcom jasná strela
posledná prvna láska prehmela
nad plešinou a dažďí slasť i strasť:
ó, nemal by som jančiť, ale celá
Si príliš vo mne - ako sa tá striasť?

Taká si nežná, že ti páru niet,
a vratká ako krídlo bez anjela
pod tvou stopou svet sa mení v kvet
a v zraku sa ti blyští zlatá včela.
Ale čo skrývaš za oblúkom čela,
čo z mysle kličí ako zrno z brázd,
to keby si tak prezradil mi chcela!
Si príliš vo mne - ako sa tá striasť?

Pijem ti z duše jed a hned' zas med,
nebo aj jako bosorka si skvelá.
Nechaj ma ešte rok-dva vráskavieť
pri svojich ústach - veď to nie je veľa.
Ešte si spomeň, ako si sa chvela,
keď si ma nahá nahla nad priepasť
a ja som veril, sprostý ani tela.
Si príliš vo mne - ako sa tá striasť?

Poslanie

Ó, beda, keď si žena z lásky želá
pre seba len tú výhodnejšiu časť,
keď rozkošníka mení na priateľa!
Si príliš vo mne - ako sa tá striasť?

MOTÝL

ELIŠKA KOPPOVÁ

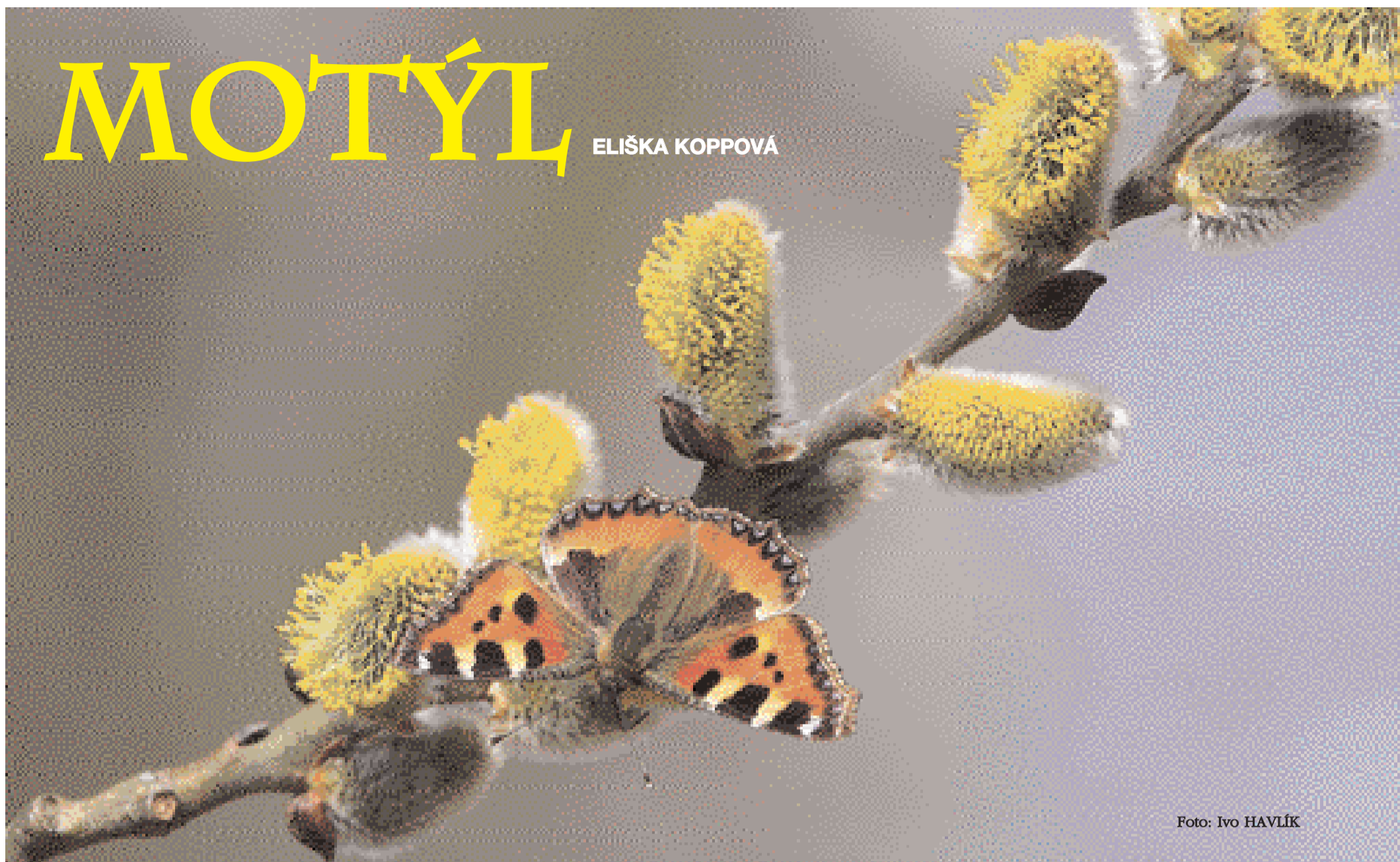

Foto: Ivo HAVLÍK

Vdobě, kdy chlapec vyrůstal, se nikdo nestaral, kolik vrbů nebo motýlů kolem létá. Byla jich hejna. Sedláci odháněli ptáky ze svých polí a chytat motýly byla oblíbená zábava malých kluků. Ve svých sbírkách je uchovávali nabodnuté na špendlík s rozvřenými křídly, aby je každý mohl obdivovat. Bělásci, žlutásci nebo paví oka byli samozřejmostí. Zdatnější lovci se mohli chlubit sametovými křídly čemopláštů a těm nejšťastnějším zářil ve sbírce otakárek fenyklový se svými modročernými ostruhami. To už byl nějaký úlovek!

Chlapecovy děti žily v jiné době. Místo motýlů si s kamarády vyměňovaly odznaky, samolepky, pohlednice nebo obaly od bonbónů a žvýkaček. Chlapecově dceři připadalo krajně nechutné namáčet motýlům hlavičky do lihu a jejich mrtvolky pak někde vystavovat. Ostatně – nemít křídla, budou to jen nevzhlední červíci.

„Nemít křídla,“ souhlasil otec „jenže oni je právě mají, a tím se z nich stávají nositelé nevýslovné krásy.“

„Co je to nositel?“ ptá se synek.

„Seš blbej, ne?“ setře ho sestra, které před tím rozspal sbírku blýskavých papírků od bonbónů, pečlivě vyhlazených jako šaty v prádelníku.

„Nositel je ten, kdo něco nese,“ poučila ho důležitě a významně zamkla svou sbírku do kufříku. Ten kufřík na zámek jí bráška záviděl. Právě proto ho vykopil na zem, že sám takový neměl. Prý by ztratil klíček a pak by se do kufříku nedostal. Prý až bude starší. A kdy bude starší než ona? Rodiče se zasmáli, ale odpovědi se nedočkal.

„Může nést třeba mávátko v prvomájovém průvodu,“ napadlo ho, ale nebyl si jistý, jestli je to správně, jestli se mu zase nevysmějou. Sestra tázavě pohlédla na otce a ten přikývl.

„Nebo lampión v lampiónovém průvodu!“ dodala vítězně sestra. Ten je hezčí než mávátko, protože září do tmy. Zase ho trumfla. Proč musí mít vždycky poslední slovo? Je to tím, že je starší. Až já budu starší...

Jak vyrůstal, začínal chápat, že se to nikdy nestane. A proč by taky mělo? Když měl sám děti, nesbíraly už odznaky ani pohlednice, ale figurky z čokoládových vajíček. Aby se sbírka rozrůstala, bylo potřeba nových a nových vajíček, která nesnášela žádná slepice, ale kupovala se v obchodě.

„Děda své exempláře sám lovil, a vy jen škemráte před krámem,“ vyčítal otec. Odpověděly, že kdyby taková vajíčka tenkrát prodávali, škemral by děda taky.

„Stejně by nic nedostal, jeho máma neměla peníze na rozhovory!“ odsekl otec rezignovaně. Cítil, že prohrává.

„Dneska se motýli nesmějí zabíjet,“ poučily ho ještě dcerky, „jsou chráněný.“

Škoda, že nejsou chráněný taky rodiče. Tahle doba útočí na naše penězky přes rozmary dětí. To je podlý.

„Aspoň se nezatouláme jako děda,“ utěšovaly ho. Tenhle poslední argument měl otce utvrdit, že dělá dobrou věc.

Děda měl tenkrát opravdu namále. A my všichni s ním. Vždyť jsme tu vůbec nemuseli být. Anebo bychom byli někým jiným. Kočovnými bosonohými holčičkami, kterým nikdo nestříhá vlasy, takže jim saha-

ji pod zadek. To by byl život! Pak bychom ani nevyžadovaly tahle vajíčka – naději zapouzdřenou v čokoládě a obalenou staniolem. Co se z nich asi vyklubě tentokrát?

Otec s povzdechem hodil cukrovinky do vozíku, přidá pár nezbytností a zamíří k pokladně. Doma sloupnou třípytlavý obal, uhryznou špičku a vysypou do dlaně hromádku plastů. Mladší obdržela navíc barevně potištěnou ruličku papíru.

Takových peněz za pár krámů, pomyslí si otec.

Nasadil červíkoví papírová křídla a najednou seděl na stole motýl. Taková nádhera! Není to ten dědův?

Podobného motýla chlapec nikdy neviděl. Kde se tu vzal? Jeho temná křídla zdobily nevidané ornamenty. Sotva je rozevřel, sotva nechal chlapec přiblížit, už plachtil dál. A chlapec za ním, přes humna až k neznámému lesu. Motýl usedl na vyvrácený pařez, slibně rozprostřel křídla a hned je sklapnul, jako když mrkne krasavice dlouhými řasami. Třepetal se chlapecovi před očima, až zmizel mezi pestrými šátky, co visely na šňůře mezi dvěma stromy. Chlapec se zastavil. Ocitl se v tábořišti a sledovalo ho několik párů očí. Rázem zapomněl na motýla. Co teď? Co je to za lidi a jak s ním naloží? Stařena, která prohrabovala popel v ohništi, vypadala záudně. Konečky jejich dlouhých vlasů se plazily v udusané hlině jako hadi. Do půl těla nazí muži zvali chlapecka na pečínku. Dej si s námi, chlapče. Nad ohněm se na rožni opékalo cosi, co mohlo být sele. Kdy jedl naposled kus pečeného masa? Ale co když to není sele...? Chlapec se otrásl.

Nejvíce ho ale zneklidňovaly děti, které ho obstoupily ze všech stran. Sevřel v ruce svou sítku. Ještě aby přišel o ni, stačí, že mu uletěl motýl. Ustoupil o krok, ale než se pustil na útěk, rozhrmul se korálky ve vchodu do maringotky. Objevila se mladá žena tak neuvěřitelně krásná, že se chlapec zapomněl bát. Její aksamitové vlasy slibovaly hebké pohlázení. Padaly přes ramena a řadra, pošitá zlatými penízky, až k pasu a ještě níž. Její oči byly jak kapky temného medu. Usmála se a pokynula mu prstem. Poznáváš mě? Ne, neříkej to nahlas, vždyť oba víme... To za mnou jsi klopytal do neznámých končin. Pro mě vše opustíš, i své sítky se vzdáš. K čemu by ti byla – nic krásnějšího bez tak neulovíš. Já jsem tvůj motýl.

Byla vrcholem veškeré krásy. Dál už nemohlo být nic. A jestliže muži, stařena i děti mu naháněli strach, ona mu dodávala odvalu. Zůstaň a staneš se neohroženým a silným. Zůstaň a nikdy nepoznáš strádání. Dej navždy sbohem malému chlapecovi, kterému se vysmívají pro jeho záplaty na kalhotách. Neohlížej se zpátky, zapomeň.

Tady se dětem při dědově vyprávění tajil dech. Co když to tentokrát dopadne jinak? Co když se nevrátí?

Chlapec byl hotov dát všemu sbohem, rozloučit se. Naposled

vzpomněl na známá místa, na jejich domek, zahrádku, na nízkou světničku. Jejich obraz najednou stoupl v ceně jako vše, co máme navždy ztratit. Váhy se prudce zhouply, chlapec vykřikl a s pláčem pelášil zpátky. Doprovázeli ho smích mužů, nadávky stařeny a pištění dětí. Ty se jako na povel pustily za ním, aby ho povalily do mechu a obraly, oč se dá. Jediná ona se nesmála, neproklínala ho ani nepronásledovala. Stála tam jako předtím, v očích výčítku. Ty můj hloupoučký...

Ulevilo se mu, že je zpátky v bezpečí, v kraji, kde to poznává, kde je doma. Sotva postřehl vzdalující se vrčení letadla vysoko na obloze. To letadlo s jeho příhodou nijak nesouviselo, mířilo za oceán s nákladem pošty. Přesto proniklo do jeho příběhu po svém. Kdykoliv od té doby uslyšel monotónní slábnoucí hukot, přepadl ho nepříjemný pocit, že něco nenávratně propásal, někoho zklamal. Měl nutkání se hájit (ale já přece...! počkejte...! je to jinak...), hlas shůry mu však dokola vracel neurčité obvinění, dokud neumlk.

To už dětem nevyprávěl.

Vnučka se přišla pochlubit novou hračkou. V jejích očích četl očekávání.

„Hezkej motýlek,“ pronesl pochvalně a pokračoval v hoblování prkna. Holčičce to zřejmě nestačilo.

„Podívej se pořádně, dědo. Není trochu jako tamten?“ ptala se tajuplně.

Nechápal. „Jako kterej?“

„Přece *tamten*!“. Dědova nedovtipnost ji zlobila. „Jak jsi za ním utíkal a potkal ty lidi.“

„Aha... To máš říct hned.“

Volnou rukou uchopil hračku a obhlížel ji ze všech stran. Viděl pomalovaný papírek přichycený na kousku plastu. Nic, za čím by se jeden pachtil kraj světa.

V tu chvíli se nad jejich hlavami ozvalo zneklidňující hučení. I kdybych ti přistál před nosem v celé své nádheře, ocenil bys mě ještě? Tahle maličká vidí krásu ve všem. A ty? Co obnáší celá tvá moudrost?

Letadlo se vzdalovalo a nechávalo za sebou bílou stopu, která se za pár minut rozplyne do nicoty.

„Možná tak nějak vypadal,“ připustil. Nechal práce a šel se posadit do pergoly, protože byl najednou unavený.

BOHUMILA SARNOVÁ Jaro

Až se zase připojují z předjarního vlání až mi smysly napoví proč doma nemám stání nedočkavě přikleknou si u záhonu sněženek co se tváří, že už kvetou ale pouze navenek. Až poběžím kolem vody po rybníční hrázi až uvidím jak jehnědy větru zlato hází až se nechá modro mraků čechrat ptačím zpíváním uvěřím, že přišlo jaro se zeleným máváním.

PŘEČETLI JSME PŘES RAMENO

Levné knihy míří do bankrotu

Stovky dodavatelů a zaměstnanců přijdou o peníze. Kde se stala chyba? Levné knihy operovaly s extrémně nízkou marží. To je relevantní byznys model, pokud ale svoji firmu řídíte přísně a datově, jako třeba Ryanair nebo Lidl.

Levné knihy místo toho, aby měly na skladě knihu jenom dva měsíce, ji měly v průměru osm měsíců. V insolvenčním návrhu dokonce říkají, že ani nevědí, kolik a jakých knih mají na skladě. Rovněž nefungovala optimalizace prodejní sítě.

Možná, že kdyby zrušili čtyřicet svých prodejen, zůstaly by jenom takové, které by byly skutečně ziskové. Možná ale toto a další věci panu majiteli nikdo neřikal, protože byl v představenstvu sám, což by se správně nemělo.

A tak mu asi ani nikdo neřekl, že když v roce 2024 prodělal skoro třicet milionů korun, platit si na leasing Volvo XC90 není zrovna nejchytřejší finanční rozhodnutí.

Robert A. Le Veneur, www.novinky.cz